

SOSYAL EKONOMİ POLİTİKALARI KAPSAMINDA SOSYAL BELEDİYESİLİK ANLAYIŞI

Prof. Dr. M. Akif ÖZER¹

Öz

Günümüzde önemi tekrar artmaya başlayan sosyal devlet anlayışı, devletin sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal ve ekonomik hayatı düzenlemesini öngörür. Herkese insan onuruna yaraşır asgari bir hayat seviyesi sağlamaya çalışır. Toplumda gelir dağılımında adaletsizlikler arttığında, sosyal devlet uygulamalarına daha fazla ihtiyaç duyulur. Bu durumda sosyal ekonomik politikalar aracılığıyla toplumda yoksul ve muhtaç insanlara yardım edilerek onlara insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlanır. Yerel düzeyde sosyal devlet ilkesi ise en çok sosyal belediyesilik uygulamalarında belirir. Sosyal belediyesilik uygulamaları ile yerel yönetimlerde yaşayan insanlara sosyal nitelikli mal ve hizmetler sunularak onların daha iyi bir hayat standardına sahip olmaları sağlanır. İnsanların bütçelerine katkı yapılarak ülkedeki gelir dağılımındaki adaletsizlikler giderilmeye çalışılır. Bu çalışmada söz konusu kapsamda sosyal devlet anlayışının yerele yansıyan sosyal ekonomi politikaları ele alınacaktır. Bu doğrultuda sosyal belediyesilik, özellikle sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar özelinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal devlet, sosyal ekonomi, sosyal politika, sosyal belediyesilik, sosyal yardım.

¹ Gazi Ün. İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (azer@gazi.edu.tr)

THE CONCEPT OF SOCIAL MUNICIPALITY UNDER SOCIAL ECONOMY POLICIES

Abstract

Nowadays, with its increasing importance the social state approach predicts the regulation of social and economic life in order to ensure the social peace and social justice. It pursuits to provide anyone a life, that is worthy of human dignity at minimum level. More welfare state applications are needed when the inequalities in income distribution increases in the community. In this case by helping the poor and needy people in the community through social and economic policies, they will be provided a standard of living worthy of human dignity. The welfare state at the local level will appear in most social municipal applications. It provides people living in local government to have a better life to their standard by presenting social quality goods and services through social municipality. Inequalities in income distribution in the country are trying to be resolved by making contribution to people's budget. In this study, social economic policies that reflect the social state in the local level will be discussed. Accordingly social municipality, especially social services and social assistance in private will be evaluated.

Keywords: Welfare state, social economy, social policy, social municipality, social assistance.

Giriş

Bilindiği gibi yönetim, en kısa tanımıyla amaçların etkili ve verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi için bir insan grubunda, iş birliği ve koordinasyon sağlamaya yönelik faaliyetlerin tümü olarak ifade edilir. Belli amaçların gerçekleştirilmesi için bir araya gelerek aralarında iş birliği yapan insanların, bu işleri görebilmeleri için; işin, birbirini izleyen bir dizi işleme bölünerek herkesin mümkün olduğu kadar basitleştirilmiş bir iş yapmasını sağlayacak biçimde olması gerekir. Bu şekilde yapılması gereken işin, insanlar arasında bölüştürülmesi ile iş birliği ve koordinasyonun önü açılmakta ve yönetilmesi zorunlu hale gelen bir örgüt oluşturulmuş olmaktadır (Özer, 2015, s. 1). Bu çevrede yönetim, kuruluş içi amaçları ve öncelikleri belirlemek; bu amaçları başarmak için işlemsel planlar yapmak; doğru kişileri doğru görevlerde kullanmak; birimleri ve pozisyonları gerekli otorite ve sorumluluklarla yüklemek; çalışanların bilgi ve becerilerini arttırarak kurumsal kapasiteyi yükseltmek; insan kaynağını seçmek, eğitmek, ödüllendirmek ve cezalandırmak; farklı yönetim-bilgi, bütçeleme, hesaplama, raporlama, istatistik, performans ve ürün değerlendirme sistemlerinin ve karar verme tekniklerinin kullanılabilmesine ortam hazırlamak; kuruluşun dış birimleri ile ilgilenecek amaçlara ulaşmada örnek model aramak; bağımsız örgütlerle ilgilenecek baskı grupları, özel girişimciler gibi örgütün amaçlarına ulaşma yeteneğini geliştirecek kuruluşlarla ilişkide bulunmak; basın ve halkla ilişkilere önem vermek (Hughes, 1998, s. 55) gibi birçok fonksiyonu yerine getirmektedir.

Teorik çerçeveden uygulamaya geçtiğimizde ise kamu ve özel sektör yönetimi ile karşı karşıya kalıyoruz. Burada kamu yönetiminin fonksiyonel ve yapısal olmak üzere iki yönü bulunur. Fonksiyonel bir kavram olarak kamu yönetimi, kamu politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi sürecini; yapısal anlamda kamu yönetimi ise devletin örgütsel görünümünü ifade eder (Batmaz, 2014, s. 246). Bu çalışmanın odağında yer alan yerel yönetimler, merkezden ve yerinden yönetim esasına göre örgütlenen kamu yönetiminin temel kuruluşlarıdır.

Bu kapsamda merkezden yönetim; devlet tüzel kişiliğinin karar alma, emir verme ve uygulama yetkisinin devletin merkezinde toplandığı yönetim şekli iken (Özdemir, 2014, s. 311) yerel yönetimler; belli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireylerine kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları yerel topluluklarca seçilerek oluşturulan, yasalarca belirlenmiş görevler ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendine ait örgütsel yapısını kurabilen, merkez yönetimi ile ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişisidir (Yatkin, 2014, s. 564). Buldukları bölgede halkı doğrudan ilgilendiren hizmetler yaptıkları için merkezî yönetime göre vatandaşlara çok daha yakın ve onlarla iç içedirler.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi yerel yönetimler, merkezden yönetim kuruluşlarından farklı olarak ayrı seçilmiş organları, ayrı gelir ve giderleri, bütçeleri bulunan; özerkliğe, tüzel kişiliğe sahip ve buldukları bölge halkının ortak ve yerel ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulmuşlardır. Başarıları, vatandaşla olan ilişkilerde gösterdikleri çaba ve başarı ile doğru orantılıdır. Karar organları, atanmış üyeler hariç, halk tarafından doğrudan doğruya seçilmiştir (Tortop, 1997, s. 152). Dolayısıyla vatandaşa dönük kamusal politikaların uygulanmasında halka en yakın birimler olarak yerel yönetimler büyük önem taşımaktadır.

Çalışmamızda ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız sosyal ekonomi politikaları ve sosyal belediyecilik, günümüzde yerel yönetim uygulamalarında karşılık bulmakta; yaşanan değişim sürecinin zayıflattığı sosyal devlet olgusu, yerel yönetimler aracılığıyla varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Dünyanın hızlı teknik, ekonomik ve sosyal değişimler yaşadığı günümüzde sosyal devleti güçlü tutmayı hedefleyen sosyal ekonomi politikalarının da önemi oldukça artmıştır. Bu değişimler içinde gerek kişisel gerekse toplu düzeyde uygulanan politikalar ve bunlarla ilgili sorunlar, toplumların yaşantılarında sürekli önem kazanmakta ve etkinliklerini durmadan arttırmaktadır. Çünkü çağdaş toplumlar, üretimin bölüşülmesinde daha çok adalet istemektedirler. Bu süreçte gelir bölüşümünü

daha adil doğrultularda sağlamanın önemli araçlarından biri olan sosyal nitelikli yasaların ve mevzuatın boyutları genişlemektedir. Türkiye de bu gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Sanayileşme çabalarına erken başlayan ancak bu amaca ulaşmakta gecikmiş bir ülke olarak Türkiye’de 1945 yılından sonra çok partili bir siyasal düzeni benimsenmesine koşut olarak gerekli sosyal ekonomi politikaları ile ilgili mevzuat da doğarak gelişmeye ve büyümeye başlamıştır (Talas, 1976, ss. 1-2). Bu gelişme, sosyal ekonomi politikalarının gelişmesinde milat olmuş, ilgili aktörlerinin de mücadeleleriyle toplumda sosyal ekonomik kalkınmanın mutlaka gerçekleşmesi gerektiği herkes tarafından kabul görmüştür.

Refah Devleti Anlayışı ve Sosyal Devletin Anlamı

Refah devleti, kapitalizm ve liberalizm içinde gelişen sanayileşmenin yoğunluk kazanmasının bir sonucu ve bu yoğunluğun doğurduğu sorunların bir ürünü olarak gündeme gelmiştir. Anlayışın belirleyici özelliğinin düzenleme olduğu söylenebilir. Ancak düzenleme olgusu ve süreci ile bütünleşmesine karşın, refah devletinin bu sürecin bir aşamasını oluşturduğunu belirtmek gerekmektedir (Sezer, 1992, s. 10). Refah devletinin kuram ve uygulama alanında geçerlik kazanması, kapitalizmin 1920’li yıllarda ortaya çıkan evrensel krizi ve bundan çıkış için söz konusu olan yeniden yapılanma süreci içinde olmuştur (Şaylan, 2000, s. 10). Kuramsal alanda refah devletinin oluşmasına en büyük katkı Keynes tarafından yapılmıştır. 1936 yılında yayımlanan “İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi” adlı eseri ile ekonomi kuramı alanında o güne kadar doğruluğundan şüphe edilmeyen mevcut paradigmanın terk edilmesine yol açmıştır. Temel tez olarak piyasanın sanıldığı gibi kendi başına tüm sorunları çözüme etkili bir yöntem sunmadığı ve bu nedenle devletin piyasaya müdahalesinin gerekli olduğunu (Al, 2002, s. 89) öne sürmüştür.

Bu dönemde gelişen siyasi oluşum, kendisini devletin meşruiyet temellerinde ve fonksiyonlarında değişim biçiminde göstermiştir. Böylece bir taraftan devletin toplumsal rolleri ve fonksiyonları kapsamlı bir biçimde değişirken siyasal rejim hızlanmış ve demokratikleşme sürecine girilmiştir (Şaylan, 1994, s. 60). Bu süreç, devletin rolü ve doğasına karşı farklı yaklaşımların oluşmasına da neden olmuş, özellikle Avrupada yüksek vergilerin uygulanması, ekonomik ve sosyal hayatta devletin ağırlığını hissettirmesine ortam hazırlamıştır (Flynn, 1995, s. 2).

Refah devleti uygulamaları 1970’li yıllarda İsveç’te altın yılını yaşamıştır. Ülkede herkese çalışma hakkı tanınması suretiyle refah devleti ilkesi uygulamaya sokulmuştur. Almanya bu ülkeyi sosyal güvenlik hakkı üzerinde ağırlıklı durarak izlemiştir (Aktan, 1995, s. 75). Bu yönüyle refah devleti uygulamaları birçok

ülkede yaklaşık kırk yıl hüküm sürmüştür. ABD’de ise Reagan’ın aşırı muhafazakâr kabul edilen arz yanlı politikaları da, refah devletinin temel ilkelerine uygun görülmüştür. Gerek sağ gerekse sol ideolojiler, refah devleti uygulamalarında ilkesel bazda ve uygulamada kendilerinin daha iyi olmalarıyla övünmüşlerdir (Drucker, 1995, s. 275).

Devletin faaliyetlerinin azaltılmasına neden olan refah devleti uygulamaları, tarihsel koşullar altında devletin daha adil ve daha eşitlikçi bir toplum düzeni amacı ile ekonomiye müdahalesi biçiminde gelişimini sürdürmüştür. Bu süreçte bireyselliğe de vurgu artmış, bireyler yeni haklar kazanmış, ancak bu durum politik yükümlülüklerini de azaltmıştır. Buna rağmen kendi haklarını ve çıkarlarını korumaları için teşvik edilmişlerdir (Jenssen, 2002, s. 298).

Refah devleti uygulaması kamu yönetimi açısından da önemli sonuçlara yol açmıştır. Bunların başında, kamu yönetiminin giderek büyümesi, çeşitli hizmetler üreten ve dağıtan büyük örgütlenmelerin ortaya çıkması ve kamu yönetiminin daha büyük kaynakları kullanmaya başlaması olmuştur. Devletin; yurttaşlarına insanlık onuruna yaraşır bir yaşama düzeyi sağlamak üzere sosyal güvenlik yasaları, sosyal sigortalar ve başka sosyal yardım önlemleri aracılığıyla sosyal ve ekonomik yaşama müdahale etmesi; geniş halk kesimleri yararına sosyal ve ekonomik süreçlere karışması; öncelikle ekonomik kalkınmasını belli bir düzeye ulaştıramamış, ulusal gelir paylaşımını kabul edilebilir ölçüler içinde gerçekleştirememiş, böylece sosyal adalet dengesini kuramamış ülkeler açısından yaşamsal önem taşır hale gelmiştir.

Refah devleti anlayışına yöneltilen eleştiriler bu şekilde belirtilirken zaman zaman refah devleti uygulamaları ile sosyal devlet kavramı da birbirine karıştırılabilmektedir. Aslında çok fazla bilinmese de sosyal devlet kavramı ile refah devleti kavramı arasında önemli farklar bulunmaktadır. Sosyal devlet, doğrudan toplum içinde ve toplumla birlikte bireyin insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyini hedeflerken refah devleti, toplumdaki soyut bireyin refahını dolaylı bir biçimde kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle toplum merkezli sosyal devlet anlayışı ile birey merkezli refah devleti anlayışı arasında çok derin farklar bulunmaktadır (Bozkurt, Ergun ve Sezen, 1998, ss. 224-225). Sosyal devletin eleştirisi, devletin rolünün yeniden uyarlanması ve kamu yönetiminin sosyal yaşamdaki yerinin yeniden değerlendirilmesi sürecini beslemiştir. Devletin küçülmesi ya da geri çekilmesi hareketi; 1979’da İngiltere’de Thatcher’ın, 1981’de ise ABD’de Reagan’ın iktidara gelmesiyle somut politikalara dönüşme fırsatını yakalamıştır. Daha sonra ise bu akım giderek bütün Batı ülkelerini etkisi altına almıştır. Fransada 1981’de solun iktidara gelmesinden sonra sosyal devlet,

gösterişli bir şekilde yeniden harekete geçirilmişse de 1986'da sağın zaferi açık bir geriye çekilme akımı başlatmış ve bu hareket 1988'de sol hükümetler döneminde yeniden tartışma konusu yapılmayıp devam ettirilmiştir (Örnek, 1998, s. 40). Bu süreçte sosyal devletin geri plana çekilmesi birçok ülkede eleştirilmiştir. Çünkü sosyal devlet ekonomik ve sosyal hakların bizzat devlet tarafından sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu şekilde sosyal ve ekonomik hakların gereğini devlet yerine getirecektir. İdeal olan sosyal refahın en üst düzeye çıkarılmasının amaçlanmasıdır. Oysa bireysel refah değil, sosyal refah temel amaç olmalıdır (Aktan, 1994, s. 73). İyi bir devlet modeli oluşturmak için sosyal devletin topluma yüklediği sosyal maliyet dikkate alınarak bu politikalarından vazgeçilmemelidir.

Sosyal Ekonomik Politikalarda Neoliberalizmin Etkisi ve Değişim

Yukarıda da belirttiğimiz gibi sosyal refah devleti anlayışıyla devletin görev ve fonksiyonları artmış, bu durum kamu yönetim sistemi içerisinde yeni sorunlara yol açmıştır. Bu durum ise kamu kurumlarına halkın güvenini giderek azaltmış ve örgüt yapısının aşırı büyük olmasından dolayı görev ve yapı arasında dengesizlikleri (Demirel, 2005, s. 132) ve sosyal ekonomik politika taleplerini arttırmıştır.

Esasında sosyal refah devleti; gelişmiş ülkelerde ulusal gelirin daha iyi paylaşılmasını ve vatandaşlarına asgari bir yaşam düzeyini sağlama sorumluluğunu üstlenen devletleri niteleyen bir kavram olarak kullanılmıştır. Zamanla paylaşılan ulusal gelirden herkese anlamlı bir pay düşebilmesi için ulusal sermaye birikimini sağlayan ve hızlı kalkınmaya önem veren ekonomik politikalarla özdeşleşmiştir. Sosyal devlet uygulamaları 1945 yılından sonra birçok az gelişmiş ülkeyi de içine alarak yaygınlaşmış, gelişmeden yararlanma eşit olmamakla birlikte ekonomik büyüme ve zenginleşme açısından önemli ilerlemeler görülmüştür (DPT, 2000, ss. 28-29). Ancak dünya 1970'li yıllardan itibaren, 1929'da görülen krizin ardından, yeni ve evrensel bir kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Bretton Woods sisteminin çöküşü, birinci ve ikinci petrol şokları, mevcut ekonomi kuramının açıklamakta güçlük çektiği enflasyon ve durgunluğun bir arada yaşanması gibi gelişmeler, krizin kapsamının ve boyutlarının oldukça geniş olduğunu göstermiş (Şaylan, 1995, s. 9) ve bu sorunların arkasında refah devleti uygulamaları olduğu genel kabul görmüştür.

Bu süreçte kâr hadlerindeki genel daralmanın ana nedeni olarak görülen refah devleti harcamalarının azaltılmasına dair öneriler pek dikkate alınmamış, sonuçta refah devleti uygulamalarına son vermek gerekmiştir. Refah devletinin çöküşü, kaçınılmaz olarak kapitalizmin bir düzen olarak her yönü ile yeniden yapılanması

sorununu gündeme getirmiştir. Böyle bir yeniden yapılanma süreci içinde devletin sosyal ekonomik konumu ve fonksiyonları sorgulanmış, bu durumda devletin toplumsal fonksiyonlarının kuramsal ve uygulama düzeyinde ele alınıp tartışılması ve biçimlendirilmesi kaçınılmaz olarak gündeme gelmiştir (Şaylan, 1994, s. 88).

1970'li yılların hemen başlarında ortaya çıkan ve kendini durgunluk içindeki enflasyon şeklinde gösteren bu kriz uzun sürmemiştir. Tam istihdama yakın durumlar devam etmiştir. Bu sayede Keynesçi düşünce itibardan düşme yoluna girmiş, neoliberal politikalar devlete ve ekonomiye egemen olmaya başlamıştır. Yeni teknolojiye dayanan verim artışları, devlete ait birçok kurum ve kuruluşun el değiştirmesi, işten çıkarmaların büyüyen var olan durgunluğun ve işsizliğin artması, kamu maliyesinin zayıflaması, bütçe açıklarının büyümesi ve enflasyonla savaşmak için işsizliğin büyümesine göz yumulması ve sosyal harcamaları azaltmaya dönük önlemler (Talas, 1993, s. 10), gündemde yer almaya başlamıştır. Çünkü ekonomide devlet denetiminin kaldırılması finansal serbesti sınırlarını da genişletmiştir. Denetimsiz finansal serbesti, borçların da denetimini güçleştirmiş ve borç-faiz ödemeleri bütçede önemli büyüklüğe ulaşmıştır. Neoliberal politikaların özellikle finans kapitalizmi büyütme sürecine yol açmasının en büyük etkisi devlet bütçesinde görülmüştür. Bu kapsamda geniş kesimlerin yararlandığı kamu harcamaları ile yatırım harcamalarının azaltılması toplum açısından olumsuz sonuçlara yol açmış, gelir bölüşümünde adaletsizlikler artmaya başlamıştır. Bu kapsamda gündeme gelen neoliberal politikaların en önemli ekonomik amaçları; devletin küçültülmesi, özelleştirmelerin gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda kamusal alanların özelleştirilerek gerçek değerlerinin altında kamusal üretim alanlarından çıkartılması (Uçkaç, 2010, ss. 427-428) olmuştur.

Son yıllarda yaşanan ekonomik krizler karşısında tekrar önem kazanan neoliberal politikalar, piyasaya devletin düzenleyici ve denetleyici olarak müdahalesi talepleriyle kamusal politikaların belirlenme sürecinde de etkili olmaya başlamıştır. Ancak bu süreçte sosyal ekonomik politikaların önem kaybetmesi sosyal devlet olgusunu yıpratmış, özellikle alt gelir gruplarının durumunun kötüleşmesi, sosyal devlet anlayışını yeniden ön plana çıkarmaya başlamıştır. Artık temel sorun neoliberal politikalarla sosyal devlet anlayışının beraber aynı anda nasıl uygulanacağı olmuştur. Bu süreçte sosyal ekonomik politikalarda etkinlik büyük önem kazanmaktadır.

Sosyal Sermaye ve Sosyal Ekonomik Politikalarda Başarı Kriterleri

Günümüzde sosyal ekonomik politikalar kapsamında önemi hayli artan sosyal sermaye; bir toplumun üretkenliğini ve sağlıklı bir sosyal yapıya kavuşmasını

sağlayan normlar, sosyal ağlar ve insanlar arası güven olarak tanımlanmaktadır. Artık evrensel bir nitelik kazanan yoksulluk, sosyal dışlanma, işsizlik, gelir eşitsizliği gibi sosyal politika sorunlarının çözümü konusundaki arayışlar, sosyal sermayeye olan ilgiyi arttırmıştır (Şenkal, 2005, s. 799). Esasında neoliberal politikalarla önem kazanan sosyal sermayenin niteliği bir anlamda sosyal devlet anlayışı kapsamında uygulanan sosyal ekonomik politikalara bağlıdır. Sosyal sermaye günümüzde toplumsal aktörler arasında iş birliğinin ve koordinasyonun kurulmasında; hizmet maliyetlerinin azaltılmasında; bireyler, topluluklar ve kuruluşlar arasında düzgün ve sağlıklı bilgi akışının sağlanmasında önemli işlevler görmeye başlamıştır (Park vd., 2011, s. 7). Bu anlamda sosyal sermaye toplumda sosyal bağlılığı da arttırmakta ve yönetişimi daha kaliteli hale getirerek bireylerle kurumsal çevre arasında etkileşimi sağlamaktadır. Sosyal bağlılık; toplumda dürüstlüğün güvenin gelişmesi, karşılıklılık ve iş birliğinin artması, gönüllü kuruluşlara üyelik gibi eğilimlerin çoğalması ile kendini göstermektedir. Kurumsal çevrenin kalitesi ise açıklık, saydamlık, hesap verebilirlik, bürokrasinin verimliliği, denetim ve yolsuzluk gibi kavramların içeriklerinin zenginliğine bağlıdır (Killerby ve Smith, 2001, s. 2). Dolayısıyla sosyal ekonomi politikalarıyla sosyal sermayenin artırılması ve güçlendirilmesi toplumlara önemli kazançlar sunmaktadır.

Bu kapsamda başarılı sosyal ekonomi politikaların 5 temel ilkesi şu şekilde belirtilebilir:

- İster merkezî planlama sürecinde olsun isterse pazar ekonomisinde kamu gücünün üstünlüğünün bulunması.
- Sağlık ve eğitim çıktıları için sosyal harcamalar önemliken sektörel harcamalara da eşit derecede önem verilmesinin gerekliliği.
- Sosyal harcamalara dönük insan ve mali kaynaklarda etkin ve verimli olma zorunluluğu.
- Sosyal yatırıma önem verilmesi.
- Değişimde kadınların refah devletinin ayrıcalıklı faydalanıcıları değil, eşit statülü yararlanıcılar olmaları (Mehrotra, 2000, s. 32).

Sosyal ekonomi politikaları uygulanırken dikkat edilmesi gereken bir husus da bütün ekonomik sistemlerin amacının daha çok üretim olmadığını dikkatlerden kaçırmamaktır. Daha çok üretim her ekonomik örgütlenmenin amaçlarından yalnızca birisidir. Mademki ekonomik sistemler, son tahlilde kişileri daha çok refaha ulaştırmaya çalışmaktadırlar; o halde bu sonuca ulaşmak için ürettiklerini, ulusal gelirleri daha adil biçimde dağıtmaya da yönelmelidirler. Gereken ve istenen ulusal gelirin dağılımında; yoksula, gereksinim içinde olanlara, mülksüzlere sosyal

politika bakımından bir öncelik tanıyarak devletin topluma karşı sorumluluğunu arttırmak (Talas, 1980, ss. 13-14) gerekmektedir. Bu durum, sosyal devlet ilkesinin önemini ortaya koymaktadır.

Bunun için sosyal ekonomik politikalar, piyasanın işleyişinden ileri gelen hasarları gidermek ve bu yükü bir siyasal kararla bölüştürmek amacıyla oluşturulurlar. Siyasal kararlar, zorlama yoluyla, piyasada sosyal adaleti etkin kılmak için birbirinden özerk kurumlar etrafında tecrit edilmiş kuruluşlar ile çalışanların farklı çıkarları arasında bir uzlaşma sağlamaya çalışılır (Erdut, 2004, s. 19). Bunun yanında sosyal ekonomi politikaları piyasanın işleyişinden ileri gelen külfetlerinin yanında nimetlerini de toplumun tamamına dengeli, düzenli ve uzlaşmaya dayalı biçimde paylaştırmalıdır (Erdut, 2004, s. 36).

Günümüzde işsizlik, yoksulluk, eğitim ve sağlık hakkına ulaşmakta yaşanan sorunlar; iş gücü piyasasının dışında kalındığında dayanılacak destek mekanizmaları (emeklilik, sosyal yardımlar vb.), barınma gibi ihtiyaçlara çözüm üreten politikalar; sosyal ekonomik politikaların temel alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanlar sadece risk altındaki bireyleri, grupları değil; ortaya çıkardığı sonuçlar ve maliyetleri itibarıyla tüm toplumu etkilemektedir. Bu açıdan sosyal ekonomi politikaları bütüncül bir gelişme stratejisinin en vazgeçilmez parçasıdır. Bu bağlamda sosyal ekonomi politikalarının amacı, sosyal politika araçlarının sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde ya da ortaya çıkardıkları sonuçların hafifletilmesinde oynayabileceği rol üzerine politika üretmek ve yeni araçların tanımlanmasına ve uygulanmasına katkıda bulunmak olmalıdır. Böylelikle sosyal sermayenin oluşmasında ve sürdürülebilir ve adaletli kalkınmanın gerçekleştirilmesinde de mesafe alınabilecektir (TEPAV, 2011, s. 1). Sosyal ekonomi politikalarının uygulanmasında rol alan kuruluşlar da bu hususlara dikkat etmeli, kamu politikalarını belirleme ve uygulama sürecinde sosyal devlet ilkesini öne çıkararak sosyal ekonomi politikalarına ağırlık vermelidirler.

Sosyal Devletin Temel Bir Unsuru Olan Sosyal Belediyecilik ve

Fonksiyonları

Sosyal belediyecilik, ulus devletin tüm toplumsal kesimleri ve bireyleri homojenleştirici ve kâğıt üstünde de olsa eşitleyici politikalarının gerçekleşme ihtimalinin ve imkânlarının ortadan kalkması ile en azından toplumun yoksul kesimlerine dönük kısa, orta ve uzun vadeli politikalar üretmede belediyelerin aktif roller üstlenmesidir (Keşgin, 2012, s. 177). Bu yönüyle sosyal belediyecilik, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen; bu

çerçevede kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden (Uçaktürk, Uçaktürk ve Özkan, 2009, ss. 4-5); işsiz ve kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun tesis edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan altyapı yatırımlarının yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mevhumunu güçlendirmeye yönelik olarak yerel idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen (Akdoğan, 2002, s. 15) bir sosyal devlet ilkesi uygulama aracıdır. Yerel yönetimlere sadece altyapı hizmetleri yüklemenin ötesinde onları yerel sosyal sorunların çözümünden de bire bir sorumlu tutmaktadır. Bu yönüyle yerel yönetimlerin sosyal fonksiyonlarını arttıran ve onları sosyal yaşam içinde aktif hale getiren bir anlayıştır (Toprak ve Şata, 2009, s. 15). Ancak sosyal belediyeciliğin faaliyetlerini sadece yoksullara yardım ile de sınırlandırmamak gerekir. Kültürel ve sportif faaliyetlerin arttırılması da (Çiçek, 2012, s. 96) bu kapsamda düşünülmelidir.

Görüldüğü gibi sosyal belediyecilik, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını arttıran ve sosyal yaşam içinde aktif hale gelmelerini sağlayan bir anlayıştır. Bu sosyal fonksiyonlar, sorunların kaynaklandığı noktadan çözülmesini ve halkın katılımı gerçekleştiğinden birlik ve dayanışma ruhunun pekişmesini sağlamak için gelişmiş ülkelerde gönüllü ve özel teşebbüslere, tarihi geleneğimizde ise vakıflara bırakılmıştır (Keleş, 2008, s. 39).

Yerel yönetimler, kuruluş amaçlarındaki yerel kamusal hizmetlerin sunumunda etkinliği arttırmak kapsamında sosyal ekonomi politikalarına ayrı bir önem vermek durumundadırlar. Gelişmiş birçok ülkede sosyal devlet ilkesinin önem kazanmasıyla beraber, merkezî idare ve yerel idareler arasındaki görev paylaşımı yeniden düzenlenmiş; merkezî idare tarafından yerine getirilen bazı hizmetler yerel yönetimlere devredilmeye başlanmıştır (Urhan, 2008, s. 85). Bu süreçte yaygınlığı artan sosyal belediyecilik yaklaşımının temelleri 19. yüzyılın sonlarında gelişen sosyal devlet anlayışına dayanmaktadır. Başlarda daha çok yoksullara yardım ölçeğinde kalan yaklaşım, özellikle iki savaş arasındaki sosyal imkânsızlıklar döneminde yerel yönetimlere daha geniş sorumluluklar yüklenmesiyle (Ersöz, 2006, s. 768) gelişimini hızlandırmıştır. Bu dönemde örneğin, İngiltere’de yerel yönetimler; işsizlik, yoksulluk yardımı, eğitim, konut, sağlık gibi önemli sosyal hizmetlerde merkezî idarenin bir ortağı olarak mevcut görevlerini sürdürdüğü gibi, gelişmiş refah toplumunda ortaya çıkan özellikle yeni sosyal ihtiyaçların karşılanmasında da görev üstlenmeye başlamışlardır (Ersöz, 2005, s. 134). 1980’lere kadar yerel yönetimler eğitim, sağlık, sosyal hizmetler gibi refah hizmetlerini

doğrudan üreten kurumlar iken günümüzde refah hizmetlerini piyasadan satın alan veya bu hizmetlere güvence veren kurumlar haline gelmişlerdir. Gerçekten de bu süreçte yerel yönetimler; kolektif hizmetlerin üretiminden çekilmeye, rekabete açılmaya ya da hizmetleri piyasa mekanizmalarından satın almaya başlamışlardır (Ersöz, 2006, s. 772). Bu süreçte gerçekleşen yerel yönetimlerin sosyal belediyeçilik fonksiyonlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- **Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon:** Sosyalleşme; toplumun bir parçası haline gelme, kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecini ifade etmektedir. Yerel yönetimler; koydukları kurallarla ve bu kurallara aykırı davranışlara uyguladıkları çeşitli yaptırımlarla bireye (hemşeriye) sosyal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedirler (Pektaş, 2010, s. 14). Sosyal kontrolün istenilen noktada gerçekleşebilmesi elbette halkın sosyalleşmesi ile alakalı bir süreçtir. Sosyalleştirme işlevi yerine getirildiği zaman, sosyal kontrol mekanizması da devreye girer. Yönetişim kapsamında yapılan kent konseyi toplantıları, demokratik katılım platformu, halk meclisleri, esnaf ziyaretleri, kültür merkezleri ve bilgi evleri gibi iletişim araçları ile halkla iç içe olma ve halka mesaj verip sosyal kontrolü sağlama (Beki, 2008, ss. 38-39) yerel yönetimlerin bu alanda önemli bir avantajıdır.
- **Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme:** Yerel yönetimler; tüketici danışma merkezi ve benzeri hizmet birimleri aracılığıyla sosyal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti vermekte (Pektaş, 2010, s. 14) ve onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler yürütülebilmektedir (Toprak ve Şata, 2009, s. 15).
- **Yardım etme, gözetme:** Yerel yönetimler, bölgelerindeki fakir ve muhtaç insanları kolaylıkla tespit edebilmekte (Pektaş, 2010, s. 14); onların sosyo-ekonomik durumlarını izleyebilmekte; asgari yaşam sınırında olanlara gıda, odun-kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye vb. yardımlarla destek olmaktadır (Uçaktürk vd., 2009, s. 5). Yoksul insanlara ayni veya nakdi yardımların yapılması ve bunların yerel yönetimler tarafından organize edilmesi, toplumda duyarlılık sahibi insanların da bu anlamda yardımlaşma ve dayanışma duygularını pekiştirmektedir (Uslu, 2013, s.

99). Diğer taraftan da yerel yönetim olarak bu hassasiyeti taşıyan ve maddi durumu iyi olan insanlara da imkân hazırlanmaktadır. Nitekim ramazan aylarında verilen iftar yemekleri birçok yerel yönetim biriminde maddi durumu iyi vatandaşların yaptığı katkı ile gerçekleşmekte, kuruluşa bir yük getirmemekte ve sadece organizasyon hizmeti verilmektedir (Beki, 2008, ss. 38-40). Bu şekilde yerel yönetimler sosyal yardımlar aracılığıyla yoksullaşmanın hafifletilmesine, geciktirilmesine, giderilmesine (Yıldırım, 2009, s. 297) katkı sağlamaktadır.

- **Yatırım:** Yerel yönetimler, halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler alamamakla birlikte, kolaylaştırıcı birtakım hizmetlere yönelebilmektedirler (Kaya, 2007, s. 74). Bu kuruluşlar; işsizliği tamamen bertaraf edebilecek bir altyapıya sahip olmadıkları halde işsizliği azaltacak tarzda işsiz ve işveren arasında köprü görevi görebilecek istihdam masaları kurmak; satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri gibi yatırımlar yapmak suretiyle halkının bu anlamdaki sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek imkânlarla sahiptirler (Uçaktürk vd, 2009, s. 5).
- **Yerel yönetimle halk iletişimi:** Sosyal belediyeçilik çerçevesinde yürütülen çalışmalarda yerel yönetimle halk kaynaşması son derece önemlidir. Yerel yöneticilerin çoğunun seçimle geliyor olması, halkla ilişkilerinin üst düzey olmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle halkla ilişkilerin önemli saç ayaklarından biri olan danışma masaları gibi uygulamalar, halkın istek ve taleplerinin ayrıma tabi tutulmadan kısa zamanda yerine getirilmesi ile halkın beğenisini kazanma imkânı sunmaktadır (Özer ve Akçakaya, 2015, s. 327). Bu şekilde yerel yönetimler halkın sosyal ekonomik politikalar kapsamında beklentilerini de belirleyebilmekte, bu alanda gerçekleşen değişimi de yöneterek yöneten-yönetilen ilişkisini dinamik tutmaktadırlar.

Sosyal Politika, Sosyal Hizmet ve Sosyal Belediyeçilik

Sosyal politika, sosyal belediyeçiliğe kurumsal açıdan nitelik kazandıran ve doğrudan işlemlerini sağlayan bir olgudur. Bu kapsamda yer alan sosyal belediyeçilik, yerel sorunlara çözüm bularak etkin sosyal hizmetler sunulmasının önünü açmaktadır. Bu şekilde sosyal politika, sosyal belediyeçilik anlayışının teorik boyutunu güçlendirirken sosyal devlet ilkesi gereği yapılması gerekenler için çerçeve çizmektedir.

Günümüzde sosyal politika anlayışı, sosyal belediyeçilik kapsamında yerel yönetimlere birçok yeni görev yüklemektedir. Bu amaçla kamu harcamalarının; sağlık, eğitim, konut ve çevrenin korunması gibi yerel hizmetlere daha fazla ayrılması öngörülmektedir. Ayrıca gerektiğinde istihdam alanı oluşturulması, işsiz ve kimsesiz kişilere yardım yapılması, sosyal dayanışma bağlamında sosyo-kültürel faaliyetlerin aktif hale getirilmesi gerekmektedir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise sağlıklı sosyal politikaların üretilmesiyle olacaktır.

Sosyal politika, geniş anlamıyla devletin ekonomik hayata müdahalede kullandığı kamu politikası kapsamında yer alan tüm araçları içerisinde barındırmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmetin ayrı bir önemi vardır. Arapçadan Türkçeye geçmiş bir kavram olan sosyal hizmet, başkalarına verilen maddi ve manevi destek anlamında kullanılmaktadır. Kişi, grup ve toplulukların mevcut şartlarından dolayı ortaya çıkan sorunların çözülmesinde etkili bir yapıdır. İnsanların hayat standartlarını yükseltmek, kişilerin sosyal düzen içerisinde birbirleriyle olan ilişkilerini iyileştirmek amacıyla oluşturulur. Ayrıca toplumun kendi ellerinde olmayan nedenlerle yoksul ve muhtaç duruma düşen ya da bedenen veya ruhen bir eksikliğe uğrayan bireylere; ülkenin genel şartları çerçevesinde insana yaraşır, çevreleri ile uyumlu bir hayat sürdürebilmeleri için maddi ve manevi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik devlet ve gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetleri (Güzel ve Okur, 2002, s. 580) de kapsar. Bu hizmetlerin temel amacı o bölgede yaşayan ve insanlara yaraşır bir biçimde hayatlarını sürdüremeyen insanlara insan onuruna yaraşır ortam oluşturma, onların sosyal ve ekonomik problemlerinin çözümüne yardımcı olmaktır.

Uygulamada sosyal hizmetlerin vatandaşlara etkili bir şekilde ulaşması amacıyla sosyal hizmet uzmanlarından yararlanılmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, sosyal ve ekonomik muhtaçlıklarla karşılaşan kişilere ve ailelere fayda sağlayan, destek olan, bu kişilerin sorunlarıyla ilgilenen ve çözüm yolları bulmaya çalışan, aldıkları eğitim ve kazandıkları deneyimlerle ilgili kişilerin ihtiyaçlarına en iyi cevabı veren en iyi hizmeti sunacak meslek elemanlarıdır (Seyyar, 2004, s. 1). Bu kişiler, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri ile insan davranışı ve sosyal sistemlere ilişkin diğer teorilerden de yararlanarak insanların çevreleriyle etkileşimine müdahale etmekte (Ölmez, 2007, s. 56), bu süreçte çıkan veya çıkabilecek sorunlara çözüm aramaktadırlar.

Sosyal hizmet uzmanları, bazen değişik sosyal alanlarda (köyde, şehirde, gecekondu mahallelerinde) bazen de değişik sosyal kurumlarda (huzurevleri, hapishaneler, hastaneler, gençlik merkezleri, çocuk yuvaları, yurtlar, rehabilitasyon

merkezleri) yaşamak mecburiyetinde bırakılan ve farklı sosyal sorunları olan sosyal grup ve kişilerle ilgilenmektedirler (Onat, 2003, s. 18). Bu kapsamda verdikleri hizmetleri şu şekilde belirtebiliriz (Seyyar, 2012, s. 1):

- Psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri, kurumsal ıslah ve rehabilitasyon merkezleri;
- Tıbbi sosyal hizmetler, kurumsal bakım hizmetleri;
- Çocuk koruma ve kurumsal yetiştirme hizmetleri;
- Sosyal pedagoji çerçevesinde eğitsel destek hizmetleri;
- Evlilik öncesi ve sonrasına yönelik aile danışmanlık hizmetleri;
- Yaşlılara bakım ve psiko-sosyal destek hizmetleri;
- Tabii afetlerde mağdurlara psiko-sosyal ve ekonomik destek hizmetleri;
- İç sorunları olan ailelere destek hizmetleri;
- Engellilere yönelik mesleki programlar;
- Bakıma muhtaç insanlara yönelik kurumsal bakım hizmetleri;
- Şiddetten dolayı geçici olarak harici barınma ihtiyacı duyan kadınlara ve aile ortamında yaşama imkânı olmayan çocuklara yönelik kurumsal bakım hizmetleri;
- Alkol, uyuşturucu madde bağımlısı olanlara tıbbi ve psiko-sosyal rehabilitasyon hizmetleri;
- Özel psiko-sosyal niteliği olan hastalıklara yakalananlara rehabilitasyon hizmetleri;
- Tutukevi ya da cezaevinde bulunanlar ve bunların dışında dışarıda işsiz, ortada kalan ailelerine psiko-sosyal destek hizmetleri;
- Sığınmacılar, göçmenler, göçerler vb. gruplara sosyal uyum programları;
- İş yeri, meslek, aile, toplum ilişkisini kurmakta güçlük çeken stres altında olan sorunlu insanlara psiko-sosyal danışmanlık hizmetleri;
- Derslerinde başarısız, toplumda kendisine istediği yeri bulamayan, boş zamanlarını değerlendirmek isteyen gençlere yönelik kurumsal eğitim desteği;
- Sokak çocuklarının ıslahına yönelik kurumsal rehabilitasyon hizmetleri.

Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Alanındaki Görevleri

Ülkemizde her ne kadar son yıllarda tüm dünyada etkisini arttıran yeni kamu yönetimi politikaları uygulanıyor olsa da âdeta kendimize has bir model

olarak sosyal devlet uygulamaları da hem merkezî hem de yerel yönetimlerde artarak devam etmektedir. Yeni kamu yönetimi anlayışı ile devleti düzenleyen, denetleyen ve “kürek çeken değil, dümen tutan” bir konuma oturtmak; süreçlerde yaşanacak etkinleşmeyle ekonomiyi güçlendirecek ve bu durum ise sosyal devlet harcamalarının arttırılmasını ve böylelikle sosyal ekonomik politikaların daha kolay uygulanmasını sağlayacaktır. Böylelikle artan refah, toplumun geneline daha adil dağılacaktır.

Soruna bu açıdan yaklaştığımızda ülkemizde sosyal belediyeçilik anlayışının zaten anayasamızda yer alan sosyal devlet kavramının yereldeki tamamlayıcısı olduğunu ve bunun hukuki bir gerçek olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar yerelde sosyal belediyeçilik uzun yıllar algılanamamış olsa da son dönemlerde özellikle Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde önemini arttırmıştır (Akdoğan, 1999, s. 35). Özellikle son dönem yerel yönetimler reformu, bu hususa ayrı önem vermiş ve yapılan yasal düzenlemelerde sosyal belediyeçilik uygulamalarına yer vermiştir.

Sosyal belediyeçilikle ilgili belediyeleri bağlayan ana unsurların başında 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu gelmektedir. Belediyeler Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen hususları yerine getirmekle sorumludur. Sosyal belediyeçilik kapsamında yürütülmesi öngörülen hizmetleri şu şekilde özetleyebiliriz (Akdoğan, 2006, ss. 45-46; Öz ve Yıldırım, 2009, s. 458):

- Kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamak;
- Öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak;
- Yaşlılara huzurevleri tesis etmek;
- Sağlık merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, ön tanı merkezleri hizmete sokmak;
- Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak;
- Kültür, sanat ve spor tesisleri açmak;
- Tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmak;
- Fakir, muhtaç ve yaşam mücadelesi veren kesimlere yönelik aşevleri ve imarethaneler kurmak;
- Özürlüler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak;
- Meslek ve beceri edindirme kursları açmak;

- Piknik alanlarını, park ve bahçeleri yaygınlaştırmak;
- Doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek;
- İş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik yapmak, makine ve ekipman desteği sağlamak;
- Tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak, gıda bankacılığı yapmak;
- Gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi yardımı yapmak;
- Toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek;
- Gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmak.

Yerel yönetimlerin, sosyal belediyecilik anlamında yapmak zorunda olduğu hususlar sadece 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belirtilen maddelerle sınırlı değildir. Aynı zamanda genel olarak anayasa, uluslararası sözleşmeler, kanun ve kanun hükmünde kararname ve bunlara taalluk eden yönetmelikler belediyeleri bağladığı gibi, özel olarak da Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun (4109), Belediye Gelirleri Kanunu (2464), Belediye Opera ve Tiyatroları Sanatkar, Mühassıs, Hizmetli ve Stajyerlerine Verilecek Ücretler Hakkında Kanun (37), Çevre Kanunu (2872), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863), Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu (3257), Büyükşehir Belediye Kanunu (5216-6360) gibi kanunlar; Danıştay, Sayıştay ve Yargıtay kararları ile Belediye Mevzuatı ile İlgili Tüzük ve Yönetmelikler belediyeleri bağlayan temel unsurlardır.

Yerel yönetimler, kendi sınırları içerisinde yaşayan birey, aile ve toplulukların üç ayrı kaynaktan gelen sorunlarıyla yakından ilgilenmek durumundadır. Bunlar; temelde toplumsal sistemin işleyişinden ve yapısından kaynaklanan ve özellikle büyük şehirlerde acil müdahaleyi gerektirecek boyutlara ulaşan yoksulluk, işsizlik, dilencilik, suçluluk ve benzeri sorunlar; kendi hizmet alanları içinde meydana gelen afetlerden dolayı zarar görenlerin karşılaştıkları sorunlar ve insanın doğasından gelen ve çevresel koşulların da etkisiyle somutlaşan çocuk, yaşlı ve engellilerin karşılaştıkları sorunlardır. Günümüzde yerel yönetimlerin sosyal belediyecilik olarak adlandırdıkları uygulamalar, işte bu üç kaynaktan gelen sorunların çözümüne ilişkin çabalara ait olup temelde sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardan oluşmaktadır (Toprak ve Şata, 2009, ss. 19-20). Özellikle yararlanıcıların herhangi bir biçimde katkı sunmadığı, devletin yoksulluğa karşı

geliştirdiği destek mekanizması (Şener, 2010, s. 2) olarak sosyal yardım faaliyetleri ile yoksul bireylerin ihtiyaçları karşılanarak yaşamlarını sürdürmelerine destek olunmaktadır. Çünkü yoksulların çok çeşitli nedenlere dayalı olarak ortaya çıkan ve orta uzun dönemli politikalarla ortadan kaldırılması mümkün olan yoksullukla mücadele politikalarının sonuçlarını bekleyecek zamanları yoktur. Beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçların acilen karşılanması gerekmektedir (Güneş, 2008, s. 29).

Yerel yönetimlerce sunulan sosyal hizmetlerin çeşitleri, yoğunluğu, kalite ve etkinliği bu kuruluşların sahip olduğu kaynak ve nitelikli personel durumuna, hizmet sunulan toplumun gelişmişlik düzeyine, yapı ve özelliklerine göre değişmekle birlikte başlıca hizmetler ve hizmetlerden yararlanan gruplara göre aşağıdaki gibi özetlenebilir (Negiz, 2011, ss. 326-327):

- Çocuklara yönelik olarak eğitime katkıda bulunulması, yeterli beslenmeye yönelik katkı sağlanması, sokak çocuklarının rehabilitasyonu için çalışmalar yapmak, kreş hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi;
- Gençlere yönelik olarak kötü alışkanlıklar ve madde bağımlılığının önlenmesi, meslek edindirme yardımı, eğitim yardımı, iş edindirme çalışmaları, gençlik merkezleri kurulması, eğlence ve spor alanları yapılması, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi;
- Yaşlılara yönelik olarak kurum bakımı, sağlık yardımı, teknik malzeme sağlanması ve ihtiyaca yönelik mekânsal düzenlemeler, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi;
- Engellilere yönelik olarak fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetleri, günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekânsal düzenlemeler, teknik malzeme yardımı, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, meslek ve iş edindirme kursları, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler;
- Yetişkinlere ve muhtaç ailelere yönelik olarak ayni ve nakdi yardımlar, fakir ve çok çocuklu aileleri desteklemeye yönelik yardımlar, aile eğitim merkezleri yapımı gibi hizmetler. Bununla beraber, birden fazla toplumsal kesimin aynı anda yararlanacağı hizmetler de verilebilir. Toplumun çalışmayan, çalışmayan veya çalışıp da bir meslek veya sanatı öğrenmek isteyen kesimlerinin tümüne birden yönelik olan “meslek ve beceri kazandırma” kursları buna bir örnektir. Bu kapsamda

ev hanımları, okumamış genç kızlar, işsiz gençler ve engelliler bu tür etkinliklere katılarak hem beceri kazanabilmekte hem de yeni bir çevre ile sosyalleşebilmektedirler.

Sonuç

Çalışmamızda genel olarak incelediğimiz gibi bireyin yönetimde etkinliğinin artmasıyla beraber günümüzde devletler, sosyal devlet ilkesi ile ilgili düzenlemeler yapıp toplumdaki gelir eşitsizliklerini azaltmaya yoğun çaba harcamaya başlamışlardır. Bu süreçte refah devleti uygulamalarının yol açtığı krizlerden dersler alınarak bireysel değil, daha çok toplumsal uygulamalar hayata geçirilmektedir. Bu süreçte sosyal ekonomi politikalarını daha etkin ve rasyonel uygulamak büyük önem arz etmektedir. Bütçe dengelerinin çok hassas olduğu günümüzde sosyal politikalar kapsamında sosyal ekonomik harcamalar çok dikkatli gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda sosyal belediyeçilik uygulamalarının da önemi hayli artmıştır. Soruna bu denli hassas yaklaşılmasının sebebi, bireylerin devletin sosyal kanatları altında olmalarının zorunluluğudur. Bu süreçte temel aktör olan yerel yönetimler, sosyal belediyeçilik anlamında sosyal ekonomik politikaların uygulanmasında odak konumundadır.

Esasında bugün ülkemizde uygulandığı şekliyle yoksullukla mücadelede temel hareket noktası; insanın en değerli varlık olarak kabul edildiği, bu nedenle hak ettiği gibi güzel bir yaşamı sürdürebilmesi gerektiği (Kaya, 2009, ss. 27-28) olmalıdır. Bu gerçeklikten hareketle bir sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanı olan sosyal yardımların amacı, sosyo-ekonomik yoksunluk içinde bulunan kişileri durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarmak (Boybek, 2009, ss. 14-15) olmalıdır. Burada amaç, yardım görenin mümkün olan en kısa sürede yeniden çalışabilme ve geçimini sağlayabilecek gelir elde edebilme olanağına kavuşturulması olmalıdır. Tembellik ve savurganlık özendirilmemeli, kişinin sosyal varlığı güvence altına alınarak onuru korunmaya çalışılmalıdır (Önen, 2010, s. 79). Bunun yanında ihtiyaca ilişkin olarak belirlenen koşulların yerine gelmesi halinde yerel ya da ulusal düzeyde toplanan vergilerle finanse edilen programlar gereğince yardımlara ilişkin ödemeler yasalarla düzenlenmeli ve ödemelerin miktarı, gelir ve servet durumu dikkate alınarak belirlenmelidir (TİSK, 2015, s. 1). Bunlara uyulmadığında sosyal yardımlardan beklenenler sağlanamayacak, söz konusu olumsuz durumlar yardım yapılanlarda istenmeyen sonuçlara yol açacak, hatta toplumsal travmalara ortam hazırlayacak kişilik bozukluklarının oluşmasını başlatabilecektir.

Kaynakça

- Acar, Ö. (1998). *Kamu yönetimi*. İstanbul: Meram Yayınları.
- Akdoğan, Y. (1999). Sosyal belediyecilik. *İstanbul Dergisi*, 3, ss. 30-45.
- Akdoğan, Y. (2002). Ulusal soruna yerel çözüm: Sosyal belediyecilik. *Eminönü Bülteni*, 2, ss. 11-17.
- Akdoğan, Y. (2006). Sosyal belediyecilik. *Yerel Siyaset*, 3, ss. 41-50.
- Aktan, C. C. (1994). *21. yüzyıl için yeni toplumsal sözleşme*. İzmir: T Yayınları.
- Aktan, C. (1995). *Optimal devlet*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Al, H. (2002). *Kamu yönetiminde paradigma değişimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Batmaz, N. (2014). Altıncı bölüm: İŞT-KAR. A. Özer (Ed.), *Yönetim Sözlüğü*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Beki, A. (2008). *Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları (Ümraniye Belediyesi örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Boybek, S. (2009). *Sosyal yardım uygulamaları ve çocuk işçiliği arasındaki ilişki: Keçiören örneği* (Yayımlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T. ve Sezen, S. (1998). *Kamu yönetimi sözlüğü*. Ankara: TODAİE.
- Çiçek, E. (2012). *Türkiye’de belediyelerin sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları: Batı Akdeniz örneği*. Ankara: Türk Belediyeler Birliği.
- Demirel, D. (2005). Kamusal retorikte moda trend: Yeni kamu yönetimi. *Sayıştay Dergisi*, 58, ss.130-144.
- DPT. (2000). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı, kamu yönetiminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılması özel ihtisas komisyonu raporu* (DPT: 2507 – ÖİK: 527). 16.10.2015, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/iULBo+oik527.pdf>.
- Drucker, P. (1995). *Değişim çağının yönetimi* (Çev. Dicleli, Z.). İstanbul: Henkel.
- Erdut, Z. (2004). Liberal ekonomi politikaları ve sosyal politika, *Çalışma ve Toplum*, 2(2), ss. 14-21.
- Ersöz, H. Y. (2005). 5272 sayılı yasa öncesinde Türkiye’de belediyelerin sosyal politika alanındaki deneyimleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, ss. 131-139.

- Ersöz, H. Y. (2006). Sosyal politika-refah devleti-yerel yönetimler ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), ss.770-779.
- Flynn, N. (1995). The future of public sector management: Are there some lessons from Europe. *International Journal of Public Sector Management*, 8(4), ss. 1-9.
- Güneş, S. (2008). *Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Güzel, A. ve Okur, A. (2002). *Sosyal güvenlik hukuku*. İstanbul: Beta.
- Hughes, O. (1998). *Public management & administration*. USA: ST.Martin's Press.
- Jenssen, S. (2002). Transforming politics: Towards new or lessen roles for democratic institutions. T. Christensen ve P. Legreid (Ed.), *New public management* (ss. 205-307). England: Ashgate.
- Kaya, E. (2007). *Kent yönetiminde yeni yaklaşım yerel kalkınma yönetimi* (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Basım). İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin sosyal yardım modeli* (Yayınlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Keleş, S. (2008). *Türkiye'de sosyal belediyeçilik uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Kesgin, B. (2012). Kentsel yoksulluğa yönelik yerinden ve yerel müdahale: Sosyal belediyeçilik. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, ss. 175-184.
- Killerby, P. ve Smith, J. (2001). From competition to cohesion: The changing focus of economic development in New Zealand. *Australasian Journal of Regional Studies*, 7(3), ss. 1-9.
- Mehrotra, S. (2000). *Integrating economic and social policy: Good practices from high-achieving countries* (Innocenti Working Papers. No. 80). UNICEF Innocenti Research Centre. Erişim tarihi: 20.03.2015, <http://www-prod.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp80.pdf>.
- Negiz, N. (2011). Sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, yararlanma ve değerlendirme açısından bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), ss. 321-335.
- Onat, Ü. (2003). *Yoksulluk ve sosyal hizmet, yoksulluk ve kapitalizm: Türkiye'nin yoksulluk meselesinin çözümünde devlete düşen görevler: Yoksulluk* (2. Cilt). İstanbul: Deniz Feneri Derneği Yayınları.

- Ölmez, T. O. (2007). *Sosyal yardım içerisinde yerel yönetimlerin yeri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Önen, M. (2010). Yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelesi: Malatya Belediyesi örneği. *Sayıştay Dergisi*, 79, ss. 71-86.
- Örnek, A. (1998). *Kamu yönetimi*. İstanbul: Meram Yayın Dağıtım.
- Öz, C. S. ve Yıldırım, S. (2009). *Türkiye’de kentsel yoksullukla mücadelede sosyal belediyeciliğin rolü*. Erişim tarihi: 20.07.2015, <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/oz.pdf>.
- Özdemir, H. (2014). Sekizinci Bölüm: MEH-ÖĞR. A. Özer (Ed.), *Yönetim Sözlüğü* (ss. 307-341). Ankara: Adalet Yayınları.
- Özer, M. A. (2015). *Yeni kamu yönetimi* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özer, M. A. ve Akçakaya M. (2015). *Yerel yönetimler. Mali boyut*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Park, H., Jun, R. ve Feiock, C. (2011). *Collaborative approaches to economic development: Regional development partnerships and social capital*. Erişim tarihi: 20.04.2011, http://myweb.fsu.edu/rfeiock/papers/Regional_partnerships.pdf.
- Pektaş, E. K. (2010). Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları ve temel sorunlar. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), ss. 11-25.
- Seyyar, A. (2004). Sosyal siyaset açısından yoksulluğa karşı mücadele. *Köprü Dergisi*, 88, ss. 1-9.
- Seyyar, A. (2012). *Sosyal hizmetler nedir?* Erişim tarihi: 23.08.2012, <http://www.sosyalsiyaset.net/documents/sh.htm>.
- Sezer, B. U. (1992). Büyük devlet-küçük devlet tartışması. *Amme İdaresi Dergisi*, 25(4), ss. 1-12.
- Şaylan, G. (1994). *Değişim, küreselleşme ve devletin yeni işlevi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Şaylan, G. (1995). Değişim ve yolsuzluk. *Amme İdaresi Dergisi*, 28(3), ss. 1-14.
- Şaylan, G. (2000). Kamu yönetimi disiplininde bunalım ve yeni açılımlar üzerine düşünceler. *Amme İdaresi Dergisi*, 33(2), ss. 5-19.
- Şener, Ü. (2010). *Yoksullukla mücadelede sosyal güvenlik, sosyal yardım mekanizmaları ve iş gücü politikaları*. Erişim tarihi: 10.02.2015, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf.

- Şenkal, A. (2005). Sivil toplum ve sosyal sermaye: Sosyal politikaya dayalı alternatif kalkınma modeli arayışları. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası, 55, ss. 791-810.
- Talas, C. (1976). *Sosyal ekonomi*. Ankara: S Yayınları.
- Talas, C. (1980). *Ekonomik sistemler*. Ankara: S Yayınları.
- Talas, C. (1993). Liberalciliğin geri dönüşü ve sonrası. *Amme İdaresi Dergisi*, 26(3), ss. 1-11.
- TEPAV (2011). *Sosyal politika çalışmaları*. Erişim tarihi: 20.04.2011, <http://www.tepav.org.tr/tr/calismalarimiz/s/358>.
- TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) (2004). *Sosyal güvenlik sistemlerinde özel emeklilik programlarının yeri ve gelişimi. Birinci bölüm: Temel kavramlar ve sosyal güvenlik araçları* (No: 244). Ankara: TİSK Yayınları.
- Toprak, D. ve Şata, C. (2009). Türkiye’de yerel yönetimler reformu çerçevesinde sosyal belediyeçilik yaklaşımı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), ss. 11-26.
- Tortop, N. (1997). *Halkla ilişkiler* (7. Baskı). Ankara: Yaygı Yayınları.
- Uçaktürk, T., Uçaktürk, A. ve Özkan, M. (2009). *Yerel yönetimlerde sosyal sorumluluk bağlamında sosyal belediyeçilik: Biga Belediyesi örneği*. Erişim tarihi: 10.03.2015, http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/ahmet.ucakturk/bildiri/ahmet.ucakturk11.08.2011_04.20.14bildiri.pdf.
- Uçkaç, A. (2010). Türkiye’de neoliberal ekonomi politikaları ve sosyo-ekonomik yansımaları. *Maliye Dergisi*, 158, ss. 420-432.
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*, 70, ss. 80-92.
- Uslu, H. (2013). Sosyal politika açısından belediyeler ve sosyal belediyeçilik. K. Özden (Ed.), *Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar*. Ankara: Seçkin Yayınları, ss. 88-103.
- Yatkın, A. (2014). On ikinci bölüm: YAB-ZOR. (Ed. A. Özer), *Yönetim Sözlüğü*. Ankara: Adalet Yayınları, ss. 533-619.
- Yıldırım, A. (2009). *Sosyal politikanın yönetişi*. 19-20 Kasım, Ankara. Erişim tarihi: 03.05.2015, <http://www.tepav.org.tr/sempozyum/2009/bildiriler/aziz.yildirim.bildiri.pdf>.